

## Spis treści

|                                                                             |    |
|-----------------------------------------------------------------------------|----|
| Do Czytelnika ( <i>Marian Kallas</i> ) .....                                | 15 |
| <b>Wprowadzenie. Źródła europejskiej kultury prawnej</b> .....              | 17 |
| Prawo rzymskie .....                                                        | 17 |
| Prawo zwyczajowe .....                                                      | 22 |
| Prawo kanoniczne .....                                                      | 26 |
| <b>Dział I</b>                                                              |    |
| <b>Historia źródeł prawa średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych</b> .... | 33 |
| <b>Rozdział 1. Europa barbarzyńców</b> .....                                | 35 |
| 1.1. Zmierzch i upadek cesarstwa rzymskiego .....                           | 35 |
| 1.1.1. Rys historyczny .....                                                | 35 |
| 1.1.2. Zarys ustroju .....                                                  | 37 |
| 1.1.2.1. Struktura państwa .....                                            | 37 |
| 1.1.2.2. Społeczeństwo .....                                                | 38 |
| 1.1.2.3. Chrześcijaństwo .....                                              | 40 |
| 1.1.3. Źródła prawa .....                                                   | 42 |
| 1.2. Państwa barbarzyńskie .....                                            | 44 |
| 1.2.1. Wizygoci .....                                                       | 44 |
| 1.2.1.1. Rys historyczny .....                                              | 44 |
| 1.2.1.2. Zarys ustroju .....                                                | 48 |
| 1.2.1.3. Źródła prawa .....                                                 | 49 |
| 1.2.2. Ostrogoci .....                                                      | 50 |
| 1.2.2.1. Rys historyczny .....                                              | 50 |
| 1.2.2.2. Zarys ustroju .....                                                | 51 |
| 1.2.2.3. Źródła prawa .....                                                 | 52 |
| 1.2.3. Burgundowie .....                                                    | 52 |
| 1.2.3.1. Rys historyczny .....                                              | 52 |

|                                                             |           |
|-------------------------------------------------------------|-----------|
| 1.2.3.2. Zarys ustroju .....                                | 53        |
| 1.2.3.3. Źródła prawa .....                                 | 53        |
| 1.2.4. Longobardowie .....                                  | 54        |
| 1.2.4.1. Rys historyczny .....                              | 54        |
| 1.2.4.2. Zarys ustroju .....                                | 55        |
| 1.2.4.3. Źródła prawa .....                                 | 56        |
| <b>Rozdział 2. Bizancjum .....</b>                          | <b>58</b> |
| 2.1. Rys historyczny .....                                  | 58        |
| 2.2. Zarys ustroju .....                                    | 61        |
| 2.2.1. Władza cesarska .....                                | 61        |
| 2.2.2. Kościół .....                                        | 61        |
| 2.3. Źródła prawa .....                                     | 62        |
| 2.3.1. <i>Corpus Iuris Civilis</i> .....                    | 62        |
| 2.3.2. Ustawodawstwo cesarskie .....                        | 63        |
| <b>Rozdział 3. Monarchia karolińska. Francja .....</b>      | <b>65</b> |
| 3.1. Rys historyczny .....                                  | 65        |
| 3.2. Zarys ustroju .....                                    | 69        |
| 3.2.1. Władza królewska .....                               | 69        |
| 3.2.2. Feudalizm. System lenny .....                        | 71        |
| 3.3. Źródła prawa .....                                     | 72        |
| 3.3.1. <i>Lex Salica Francorum</i> .....                    | 72        |
| 3.3.2. Uchwały synodalne. Prawo azylu .....                 | 74        |
| 3.3.3. Kapitularze .....                                    | 76        |
| 3.3.4. Pokoje i rozejmy boże .....                          | 76        |
| 3.3.5. Zbiory prawa zwyczajowego .....                      | 77        |
| <b>Rozdział 4. Rzesza Niemiecka .....</b>                   | <b>79</b> |
| 4.1. Rys historyczny .....                                  | 79        |
| 4.2. Zarys ustroju .....                                    | 81        |
| 4.2.1. Organy centralne Rzeszy .....                        | 81        |
| 4.2.2. Książęta terytorialni .....                          | 83        |
| 4.3. Źródła prawa .....                                     | 84        |
| 4.3.1. <i>Zwierciadło saskie</i> .....                      | 84        |
| 4.3.2. Pokoje ziemskie. Landfrydy .....                     | 87        |
| <b>Rozdział 5. Państwa słowiańskie .....</b>                | <b>89</b> |
| 5.1. Polska .....                                           | 89        |
| 5.1.1. Rys historyczny .....                                | 89        |
| 5.1.2. Zarys ustroju .....                                  | 91        |
| 5.1.2.1. Społeczeństwo .....                                | 91        |
| 5.1.2.2. Początki demokracji szlacheckiej .....             | 92        |
| 5.1.3. Źródła prawa .....                                   | 93        |
| 5.1.3.1. <i>Księga elbląska</i> .....                       | 93        |
| 5.1.3.2. Statuty Kazimierza Wielkiego .....                 | 95        |
| 5.1.3.3. Statut Jana Łaskiego. Próby unifikacji prawa ..... | 96        |
| 5.1.3.4. Źródła prawa niemieckiego w Polsce .....           | 97        |
| 5.2. Królestwo Czech .....                                  | 97        |
| 5.2.1. Rys historyczny .....                                | 97        |
| 5.2.2. Zarys ustroju .....                                  | 98        |
| 5.2.2.1. Społeczeństwo .....                                | 98        |
| 5.2.2.2. Forma państwa .....                                | 99        |
| 5.2.3. Źródła prawa .....                                   | 99        |

|                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.2.3.1. <i>Maiestas Carolina</i> .....                                 | 99  |
| 5.2.3.2. Prawo za panowania Jagiellonów i Habsburgów .....              | 100 |
| 5.3. Królestwo Węgier .....                                             | 100 |
| 5.3.1. Rys historyczny .....                                            | 100 |
| 5.3.2. Zarys ustroju .....                                              | 102 |
| 5.3.2.1. Władza królewska .....                                         | 102 |
| 5.3.2.2. Pozycja szlachty .....                                         | 102 |
| 5.3.3. Źródła prawa .....                                               | 103 |
| 5.3.3.1. Kodeks Werböczego .....                                        | 103 |
| 5.3.3.2. Prawo za panowania Habsburgów .....                            | 103 |
| 5.4. Ruś Kijowska. Rosja .....                                          | 103 |
| 5.4.1. Rys historyczny .....                                            | 103 |
| 5.4.2. Zarys ustroju .....                                              | 105 |
| 5.4.2.1. Organy centralne .....                                         | 105 |
| 5.4.2.2. Stosunki społeczne .....                                       | 106 |
| 5.4.3. Źródła prawa .....                                               | 107 |
| 5.4.3.1. Prawo ruskie a bizantyjska kultura prawna .....                | 107 |
| 5.4.3.2. <i>Ruska Prawda</i> .....                                      | 108 |
| 5.4.3.3. Sudiebniki .....                                               | 110 |
| <b>Rozdział 6. Renesans prawa rzymskiego w Europie Zachodniej</b> ..... | 112 |
| 6.1. Odkrycie kodyfikacji justyniańskiej .....                          | 112 |
| 6.1.1. Szkoła bolońska .....                                            | 112 |
| 6.1.1.1. Glosatorzy .....                                               | 113 |
| 6.1.1.2. Komentatorzy .....                                             | 114 |
| 6.1.2. Humanizm prawniczy .....                                         | 116 |
| 6.2. Ekspansja prawa rzymskiego w Europie .....                         | 116 |
| 6.2.1. Przyczyny recepcji prawa rzymskiego .....                        | 116 |
| 6.2.2. Drogi przenikania prawa rzymskiego w Niemczech .....             | 117 |
| 6.2.3. Zasięg terytorialny recepcji prawa rzymskiego .....              | 119 |
| <b>Dział II</b>                                                         |     |
| <b>Historia źródeł prawa czasów nowożytnych (do XVIII w.)</b> .....     | 121 |
| <b>Rozdział 7. Reformy prawa od odrodzenia do oświecenia</b> .....      | 123 |
| 7.1. Kodyfikacje prawa doby absolutyzmu .....                           | 123 |
| 7.1.1. Rzesza Niemiecka .....                                           | 123 |
| 7.1.1.1. Stosunki polityczne .....                                      | 123 |
| 7.1.1.2. <i>Constitutio Criminalis Carolina</i> (1532) .....            | 125 |
| 7.1.1.3. <i>Constitutio Criminalis Theresiana</i> (1768) .....          | 131 |
| 7.1.2. Francja .....                                                    | 133 |
| 7.1.2.1. Stosunki polityczne. Absolutyzm .....                          | 133 |
| 7.1.2.2. Ustawodawstwo królewskie. Ordonanse Ludwika XIV .....          | 137 |
| 7.1.2.3. Sądownictwo królewskie .....                                   | 141 |
| 7.2. Reformy prawa w okresie oświecenia .....                           | 142 |
| 7.2.1. Przemiany ustrojowe w XVIII w. .....                             | 142 |
| 7.2.1.1. Założenia ideowe oświecenia .....                              | 142 |
| 7.2.1.2. Absolutyzm oświecony .....                                     | 145 |
| 7.2.1.3. Rewolucja francuska .....                                      | 146 |
| 7.2.2. Doktryna prawa natury .....                                      | 148 |
| 7.2.3. Szkoła humanitarna .....                                         | 150 |
| 7.2.4. Kodyfikacje karne .....                                          | 152 |
| 7.2.4.1. Ustawa karna dla Toskanii. <i>Leopoldina</i> (1786) .....      | 152 |

|                                                                                    |     |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 7.2.4.2. <i>Constitutio Criminalis Josephina</i> (1787) .....                      | 153 |
| 7.2.4.3. Karnoprocesowa ordynacja kryminalna (1788) .....                          | 154 |
| 7.2.4.4. Ustawa karna zachodniogalicyska (1796). <i>Franciscana</i> (1803) .....   | 155 |
| 7.2.5. Kodyfikacje cywilne .....                                                   | 156 |
| 7.2.5.1. Bawarski kodeks cywilny (1756) .....                                      | 156 |
| 7.2.5.2. <i>Patent o małżeństwie</i> Józefa II (1783). Kodeks cywilny (1786) ..... | 156 |
| 7.2.5.3. Kodeks cywilny zachodniogalicyski (1797) .....                            | 157 |
| 7.2.6. <i>Landrecht pruski</i> (1794) .....                                        | 158 |
| 7.2.7. Francuskie ustawodawstwo czasów rewolucji .....                             | 159 |
| 7.2.7.1. Prawo cywilne .....                                                       | 159 |
| 7.2.7.2. Prawo karne .....                                                         | 159 |

### Dział III

|                                                           |            |
|-----------------------------------------------------------|------------|
| <b>Historia źródeł prawa w systemie anglosaskim .....</b> | <b>163</b> |
|-----------------------------------------------------------|------------|

|                                 |            |
|---------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 8. Anglia .....</b> | <b>165</b> |
|---------------------------------|------------|

|                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------|-----|
| 8.1. Stosunki polityczne i ustrój .....                       | 165 |
| 8.1.1. Państwo anglosaskie. Monarchia stanowa .....           | 165 |
| 8.1.2. Absolutyzm .....                                       | 168 |
| 8.1.3. Okres rewolucji .....                                  | 169 |
| 8.1.4. Restauracja Stuartów. Chwalebna rewolucja (1688) ..... | 170 |
| 8.1.5. Monarchia ograniczona .....                            | 172 |
| 8.2. Organizacja sądownictwa .....                            | 173 |
| 8.2.1. Sądy westminsterskie .....                             | 173 |
| 8.2.2. Sąd Kanclerski .....                                   | 175 |
| 8.2.3. Sądy przysięgłych .....                                | 175 |
| 8.2.4. Cechy procesu angielskiego .....                       | 176 |
| 8.2.5. Sąd Izby Gwiazdzistej .....                            | 179 |
| 8.2.6. Reformy sądownictwa w XIX w. ....                      | 179 |
| 8.3. Źródła prawa .....                                       | 180 |
| 8.3.1. <i>Common law</i> .....                                | 180 |
| 8.3.2. <i>Equity</i> .....                                    | 181 |
| 8.3.3. <i>Statute law</i> .....                               | 182 |
| 8.3.4. Zbiory orzeczeń .....                                  | 183 |
| 8.3.5. Nauka prawa .....                                      | 183 |

|                                                    |            |
|----------------------------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 9. Stany Zjednoczone Ameryki .....</b> | <b>185</b> |
|----------------------------------------------------|------------|

|                                               |     |
|-----------------------------------------------|-----|
| 9.1. Stosunki polityczne i ustrój .....       | 185 |
| 9.1.1. Deklaracja Niepodległości (1776) ..... | 185 |
| 9.1.2. Konstytucja federalna (1787) .....     | 187 |
| 9.2. Organizacja sądownictwa .....            | 188 |
| 9.3. Źródła prawa amerykańskiego .....        | 190 |

### Dział IV

|                                          |            |
|------------------------------------------|------------|
| <b>Historia źródeł prawa XIX w. ....</b> | <b>193</b> |
|------------------------------------------|------------|

|                                                                  |            |
|------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 10. Ustawodawstwo napoleońskie (1804–1810) .....</b> | <b>195</b> |
|------------------------------------------------------------------|------------|

|                                                       |     |
|-------------------------------------------------------|-----|
| 10.1. Znaczenie napoleońskich kodyfikacji prawa ..... | 195 |
| 10.2. Kodeks cywilny (1804) .....                     | 197 |
| 10.3. Kodeks procedury cywilnej (1806) .....          | 199 |
| 10.4. Kodeks handlowy (1807) .....                    | 200 |
| 10.5. Kodeks procedury karnej (1808) .....            | 200 |
| 10.6. Kodeks karny (1810) .....                       | 201 |

|                                                                           |            |
|---------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 11. Europejska myśl cywilistyczna XIX w. ....</b>             | <b>203</b> |
| 11.1. Szkoła historyczna. Pandektystyka .....                             | 203        |
| 11.2. Pozytywizm prawniczy .....                                          | 205        |
| 11.3. Naturalizm prawniczy. Socjalizacja prawa .....                      | 206        |
| 11.3.1. Jurysprudencja interesów .....                                    | 207        |
| 11.3.2. Szkoła wolnego prawa .....                                        | 208        |
| <b>Rozdział 12. Doktryny prawa karnego w Europie w XIX w. ....</b>        | <b>209</b> |
| 12.1. Szkoła klasyczna .....                                              | 209        |
| 12.2. Szkoła antropologiczna .....                                        | 211        |
| 12.3. Szkoła socjologiczna .....                                          | 213        |
| <b>Rozdział 13. Europejskie kodyfikacje prawa (do 1918) ....</b>          | <b>215</b> |
| 13.1. Przemiany ustrojowe w Europie w XIX w. ....                         | 215        |
| 13.1.1. Model monarchii konstytucyjnej (do 1848) .....                    | 215        |
| 13.1.2. Koncepcje ustrojowe Wiosny Ludów (1848/1849) .....                | 217        |
| 13.1.3. Ustroje monarchiczne w dobie porewolucyjnej .....                 | 220        |
| 13.2. Kodeksy prawa cywilnego .....                                       | 223        |
| 13.2.1. ABGB. Austriacki kodeks cywilny (1811) .....                      | 223        |
| 13.2.2. Zwód praw Cesarstwa Rosyjskiego. <i>Swod zakonow</i> (1832) ..... | 224        |
| 13.2.3. BGB. Niemiecki kodeks cywilny (1896) .....                        | 225        |
| 13.2.4. ZGB. Szwajcarski kodeks cywilny (1907) .....                      | 226        |
| 13.3. Ustawodawstwo cywilne w Królestwie Polskim (po 1815) .....          | 227        |
| 13.3.1. Kodeks cywilny Napoleona. Zmiany prawa hipotecznego (1818) .....  | 227        |
| 13.3.2. Kodeks cywilny Królestwa Polskiego (1825) .....                   | 228        |
| 13.3.3. Ustawa o małżeństwie (1836) .....                                 | 229        |
| 13.4. Kodeksy karne .....                                                 | 230        |
| 13.4.1. Austriacki kodeks karny (1852) .....                              | 230        |
| 13.4.2. Niemiecki kodeks karny (1871) .....                               | 230        |
| 13.4.3. Rosyjskie prawo karne. Kodeks Tagancewa (1903) .....              | 231        |
| 13.5. Kodyfikacje prawa procesowego .....                                 | 232        |
| 13.5.1. Kodeksy procedury karnej .....                                    | 232        |
| 13.5.2. Kodeksy procedury cywilnej .....                                  | 235        |
| <b>Dział V</b>                                                            |            |
| <b>Historia źródeł prawa XX w. ....</b>                                   | <b>237</b> |
| <b>Rozdział 14. Prawo w państwach europejskich (1918–1939) ....</b>       | <b>239</b> |
| 14.1. Stosunki polityczne w Europie po I wojnie światowej .....           | 239        |
| 14.1.1. Upadek monarchicznego systemu władzy .....                        | 239        |
| 14.1.2. Rządy parlamentarne .....                                         | 242        |
| 14.2. Kryzys liberalnej demokracji .....                                  | 244        |
| 14.2.1. Ustroje totalitarne .....                                         | 244        |
| 14.2.2. Systemy autorytarne .....                                         | 247        |
| 14.3. Prawo sądowe w Rosji bolszewickiej (po 1917) .....                  | 248        |
| 14.3.1. Ustawodawstwo cywilne .....                                       | 248        |
| 14.3.2. Ustawodawstwo karne .....                                         | 250        |
| 14.4. Prawo sądowe III Rzeszy Niemieckiej (1933–1945) .....               | 251        |
| 14.4.1. Prawo cywilne. Ustawy norymberskie (1935) .....                   | 251        |
| 14.4.2. Zmiany w prawie karnym .....                                      | 253        |
| 14.5. Unifikacja prawa w Polsce po I wojnie światowej .....               | 255        |
| 14.5.1. Powołanie Komisji Kodyfikacyjnej (1919) .....                     | 255        |
| 14.5.2. Dorobek Komisji Kodyfikacyjnej .....                              | 256        |

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 15. Prawo w Europie (po 1945)</b>             | 260 |
| 15.1. Podzielona Europa                                   | 260 |
| 15.1.1. Państwa komunistyczne                             | 260 |
| 15.1.2. Liberalne demokracje Europy Zachodniej            | 263 |
| 15.2. Kierunki ewolucji prawa w krajach Europy Zachodniej | 265 |
| 15.2.1. Republika Federalna Niemiec                       | 265 |
| 15.2.1.1. BGB. Zmiany w prawie cywilnym                   | 265 |
| 15.2.1.2. Zmiany w dziedzinie prawa karnego               | 268 |
| 15.2.2. Francja                                           | 270 |
| 15.2.2.1. Kierunki zmian kodeksu cywilnego (Napoleona)    | 270 |
| 15.2.2.2. Zmiany w dziedzinie prawa karnego               | 271 |
| 15.3. Prawo krajów komunistycznych                        | 272 |
| 15.3.1. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich     | 272 |
| 15.3.1.1. Prawo cywilne                                   | 272 |
| 15.3.1.2. Prawo karne                                     | 274 |
| 15.3.2. Polska Ludowa                                     | 274 |
| 15.3.2.1. Unifikacja prawa cywilnego w Polsce (1945–1946) | 274 |
| 15.3.2.2. Kodyfikacje prawa cywilnego (1964)              | 278 |
| 15.3.2.3. Powojenne prawo karne. Kodeksy (1969)           | 279 |

## Dział VI

|                                            |     |
|--------------------------------------------|-----|
| <b>Historia instytucji prawa cywilnego</b> | 283 |
|--------------------------------------------|-----|

|                                   |     |
|-----------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 16. Prawo osobowe</b> | 285 |
|-----------------------------------|-----|

|                                              |     |
|----------------------------------------------|-----|
| 16.1. Zdolność prawna                        | 285 |
| 16.1.1. Nabycie zdolności prawnej            | 285 |
| 16.1.2. Ograniczenia zdolności prawnej       | 286 |
| 16.1.3. Utrata zdolności prawnej             | 289 |
| 16.2. Zdolność do czynności prawnych         | 290 |
| 16.3. Ograniczenia praw cywilnych (do XX w.) | 291 |
| 16.3.1. Pozycja prawna kobiet                | 291 |
| 16.3.2. Dzieci nieślubne                     | 295 |
| 16.3.3. Status prawny Żydów                  | 298 |
| 16.4. Osoby prawne                           | 302 |
| 16.4.1. Rodzaje osób prawnych                | 302 |
| 16.4.2. Powstawanie osób prawnych            | 303 |

|                                              |     |
|----------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 17. Prawo małżeńskie osobowe</b> | 304 |
|----------------------------------------------|-----|

|                                                                 |     |
|-----------------------------------------------------------------|-----|
| 17.1. Prawo małżeńskie średniowiecza                            | 304 |
| 17.1.1. Świecki charakter małżeństwa                            | 304 |
| 17.1.1.1. Formy zawarcia małżeństwa                             | 304 |
| 17.1.1.2. Rozwiązanie małżeństwa                                | 306 |
| 17.1.2. Wyznaniowe prawo małżeńskie. Sobór Laterański IV (1215) | 307 |
| 17.1.2.1. Kanoniczna koncepcja małżeństwa                       | 307 |
| 17.1.2.2. Przeszkody małżeńskie                                 | 308 |
| 17.2. Prawo małżeńskie epoki nowożytnej (XVI–XVIII w.)          | 310 |
| 17.2.1. Reformacja a nowa koncepcja małżeństwa                  | 310 |
| 17.2.2. Konstytucja soborowa <i>Tametsi</i> (1563)              | 311 |
| 17.2.3. Laicyzacja prawa małżeńskiego                           | 312 |
| 17.2.3.1. Kraje protestanckie                                   | 312 |
| 17.2.3.2. Państwa katolickie                                    | 313 |
| 17.3. Systemy prawa małżeńskiego w XIX i XX w.                  | 313 |
| 17.3.1. System wyznaniowy                                       | 313 |

|                                                                      |            |
|----------------------------------------------------------------------|------------|
| 17.3.2. System mieszany .....                                        | 314        |
| 17.3.3. System laicki .....                                          | 316        |
| <b>Rozdział 18. Prawo małżeńskie majątkowe .....</b>                 | <b>317</b> |
| 18.1. Prawo małżeńskie majątkowe (do XVIII w.) .....                 | 317        |
| 18.1.1. Umowy przedślubne (interczyzy) .....                         | 317        |
| 18.1.2. Majątek małżeński .....                                      | 318        |
| 18.1.3. Ustroje majątkowe .....                                      | 319        |
| 18.2. Prawo małżeńskie majątkowe (XIX i XX w.) .....                 | 320        |
| 18.2.1. Zasada swobody umów małżeńskich .....                        | 320        |
| 18.2.2. Ustawowe ustroje majątkowe .....                             | 320        |
| 18.2.3. Zasada równości praw małżonków .....                         | 322        |
| <b>Rozdział 19. Prawo rzeczowe .....</b>                             | <b>323</b> |
| 19.1. Prawo rzeczowe. Zagadnienia ogólne .....                       | 323        |
| 19.2. Własność .....                                                 | 325        |
| 19.2.1. Pojęcie własności .....                                      | 325        |
| 19.2.2. Własność w epoce feudalnej .....                             | 326        |
| 19.2.3. Własność w państwie liberalnym .....                         | 327        |
| 19.2.4. Doktryny prawa własności (XIX i XX w.) .....                 | 328        |
| 19.2.5. Ograniczenia prawa własności .....                           | 330        |
| 19.2.6. Nabycie własności .....                                      | 332        |
| 19.2.6.1. Pierwotne nabycie własności .....                          | 332        |
| 19.2.6.2. Pochodne nabycie własności .....                           | 333        |
| 19.3. Posiadanie .....                                               | 333        |
| 19.3.1. Ochrona posiadania .....                                     | 333        |
| 19.3.2. Istota procesu posesoryjnego .....                           | 334        |
| 19.4. Ograniczone prawa rzeczowe .....                               | 335        |
| 19.4.1. Zastaw .....                                                 | 335        |
| 19.4.2. Hipoteka .....                                               | 335        |
| 19.4.3. Prawo hipoteczne (XIX i XX w.) .....                         | 338        |
| 19.5. Księgi wieczyste (hipoteczne) .....                            | 341        |
| 19.6. Zasady obrotu nieruchomościami .....                           | 341        |
| <b>Rozdział 20. Prawo zobowiązań .....</b>                           | <b>345</b> |
| 20.1. Zagadnienia ogólne .....                                       | 345        |
| 20.2. Umowy w prawie rzymskim .....                                  | 346        |
| 20.3. Prawo zobowiązań w Europie (do XVIII w.) .....                 | 348        |
| 20.3.1. Prawo zobowiązań w prawie germańskim .....                   | 348        |
| 20.3.2. Kanoniczna teoria umów .....                                 | 349        |
| 20.3.3. Źródła powstania zobowiązań .....                            | 350        |
| 20.3.4. Wykonanie zobowiązań .....                                   | 352        |
| 20.4. Prawo zobowiązań (XIX i XX w.) .....                           | 354        |
| 20.4.1. Ewolucja prawa obligacyjnego .....                           | 354        |
| 20.4.2. Podstawy odpowiedzialności cywilnoprawnej .....              | 358        |
| <b>Rozdział 21. Prawo spadkowe .....</b>                             | <b>362</b> |
| 21.1. Prawo spadkowe (do XVIII w.) .....                             | 362        |
| 21.1.1. Spadkobranie w prawie rzymskim a w prawach szczepowych ..... | 362        |
| 21.1.2. Dziedziczenie beztestamentowe .....                          | 363        |
| 21.1.2.1. Dziedziczenie ruchomości i nieruchomości .....             | 363        |
| 21.1.2.2. Porządek dziedziczenia .....                               | 365        |
| 21.1.3. Dziedziczenie testamentowe .....                             | 367        |
| 21.1.3.1. Swoboda testowania .....                                   | 367        |
| 21.1.3.2. Testament i jego wykonanie .....                           | 367        |

|                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------|-----|
| 21.2. Prawo spadkowe w kodeksach XIX w. ....                  | 369 |
| 21.2.1. Porządek dziedziczenia ....                           | 369 |
| 21.2.2. Ograniczenia zdolności dziedziczenia ....             | 370 |
| 21.2.3. Dziedziczenie testamentowe ....                       | 371 |
| 21.2.3.1. Ograniczenia swobody testowania ....                | 371 |
| 21.2.3.2. Ochrona praw spadkowych dziedziców koniecznych .... | 371 |
| 21.3. Kierunek zmian prawa spadkowego w XX w. ....            | 373 |

## Dział VII

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| <b>Historia instytucji prawa karnego</b> ..... | 375 |
|------------------------------------------------|-----|

|                                                     |     |
|-----------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 22. Prawo karne średniowiecza</b> ..... | 377 |
|-----------------------------------------------------|-----|

|                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------|-----|
| 22.1. Przestępstwo i kara .....                           | 377 |
| 22.1.1. Przestępstwa i kary prywatne .....                | 377 |
| 22.1.2. Przestępstwa i kary publiczne .....               | 379 |
| 22.2. Podstawy odpowiedzialności karnej .....             | 381 |
| 22.2.1. Odpowiedzialność przedmiotowa (obiektywna) .....  | 381 |
| 22.2.2. Odpowiedzialność podmiotowa (subiektywna) .....   | 382 |
| 22.3. Przyczyny bezkarności .....                         | 383 |
| 22.3.1. Obrona konieczna. Stan wyższej konieczności ..... | 383 |
| 22.3.2. Nieletność. Niepoczytalność .....                 | 384 |
| 22.4. Formy popełnienia przestępstwa .....                | 385 |
| 22.4.1. Usiłowanie .....                                  | 385 |
| 22.4.2. Podżeganie i pomocnictwo .....                    | 386 |

|                                                                        |     |
|------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 23. Prawo karne czasów nowożytnych i najnowszych</b> ..... | 387 |
|------------------------------------------------------------------------|-----|

|                                                          |     |
|----------------------------------------------------------|-----|
| 23.1. Przestępstwo .....                                 | 387 |
| 23.1.1. Pojęcie i podział przestępstw .....              | 387 |
| 23.1.2. Katalog przestępstw .....                        | 389 |
| 23.1.2.1. Przestępstwa przeciwko władzy i religii .....  | 389 |
| 23.1.2.2. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu .....   | 390 |
| 23.1.2.3. Przestępstwa przeciwko mieniu .....            | 391 |
| 23.1.2.4. Przestępstwa przeciwko dobremu obyczajom ..... | 392 |
| 23.2. Podstawy odpowiedzialności karnej .....            | 395 |
| 23.2.1. Wina .....                                       | 395 |
| 23.2.1.1. Wina umyślna .....                             | 395 |
| 23.2.1.2. Wina nieumyślna .....                          | 397 |
| 23.3. Przyczyny bezkarności .....                        | 399 |
| 23.3.1. Obrona konieczna .....                           | 399 |
| 23.3.2. Stan wyższej konieczności .....                  | 400 |
| 23.3.3. Niepoczytalność. Nieletność .....                | 400 |
| 23.3.4. Błąd .....                                       | 402 |
| 23.4. Formy popełnienia przestępstwa .....               | 402 |
| 23.4.1. Usiłowanie .....                                 | 402 |
| 23.4.2. Podżeganie i pomocnictwo .....                   | 403 |
| 23.5. Kara .....                                         | 404 |
| 23.5.1. Funkcja i wymiar kary .....                      | 404 |
| 23.5.2. Katalog kar .....                                | 406 |
| 23.5.2.1. Kara śmierci .....                             | 406 |
| 23.5.2.2. Kara pozbawienia wolności .....                | 409 |
| 23.5.2.3. Kary cielesne .....                            | 411 |
| 23.5.2.4. Kary majątkowe .....                           | 411 |
| 23.5.2.5. Środki zabezpieczające .....                   | 412 |

## **Dział VIII**

### **Historia instytucji procesu karnego ..... 415**

#### **Rozdział 24. Średniowieczny proces skargowy ..... 417**

24.1. Wszczęcie i przebieg procesu ..... 417

24.2. Zasady i środki dowodowe ..... 420

24.2.1. Legalna teoria dowodowa ..... 420

24.2.2. Przysięga ..... 421

24.2.3. Ordalia ..... 422

24.3. Środki odwoławcze ..... 423

#### **Rozdział 25. Proces inkwizycyjny ..... 425**

25.1. Geneza ..... 425

25.2. Wszczęcie i przebieg procesu ..... 427

25.3. Zasady i środki dowodowe ..... 430

25.3.1. Legalna teoria dowodowa ..... 430

25.3.2. Przyznanie się do winy ..... 431

25.3.3. Tortury ..... 432

25.3.4. Świadkowie ..... 434

25.3.5. Kara za nieposłuszeństwo ..... 435

25.4. Pozycja oskarżonego ..... 435

25.5. Proces o czary ..... 436

#### **Rozdział 26. Nowoczesny proces mieszany ..... 439**

26.1. Geneza ..... 439

26.2. Przebieg procesu ..... 440

26.2.1. Postępowanie przygotowawcze ..... 440

26.2.2. Rozprawa. Zasady procesowe ..... 441

26.2.2.1. Zasada jawności i ustności ..... 441

26.2.2.2. Zasada kontradiktoryjności ..... 441

26.2.2.3. Zasada prawdy materialnej ..... 441

26.2.2.4. Zasada bezpośredniości ..... 442

26.2.2.5. Swobodna ocena dowodów ..... 442

26.3. Gwarancje procesowe ..... 443

26.4. Środki odwoławcze ..... 443

## **Dział IX**

### **Historia instytucji procesu cywilnego ..... 447**

#### **Rozdział 27. Proces rzymsko-kanoniczny i nowożytny ..... 449**

27.1. Geneza ..... 449

27.2. Cechy procesu rzymsko-kanonicznego ..... 450

27.2.1. Zasada skargowości ..... 450

27.2.2. Zasada pisemności ..... 451

27.2.3. Zasada dyspozycyjności ..... 452

27.2.4. Legalna teoria dowodowa ..... 452

27.3. Apelacja ..... 452

27.4. Nowożytne procedury cywilne ..... 452

27.4.1. Powszechny niemiecki proces cywilny ..... 452

27.4.2. Procedura austriacka ..... 453

27.4.3. Procedura pruska ..... 454

|                                                                                |     |
|--------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Rozdział 28. Nowoczesna procedura cywilna (XIX i XX w.)</b> .....           | 455 |
| 28.1. Wszczęcie procesu. Pozew .....                                           | 455 |
| 28.2. Rozprawa. Zasady procesowe .....                                         | 455 |
| 28.2.1. Zasada jawności i ustności .....                                       | 455 |
| 28.2.2. Zasada kontradiktoryjności .....                                       | 456 |
| 28.2.3. Zasada dyspozycyjności .....                                           | 456 |
| 28.2.4. Zasada instrukcyjności .....                                           | 456 |
| 28.2.5. Zasada prawdy formalnej .....                                          | 457 |
| 28.2.6. Zasada koncentracji materiału procesowego .....                        | 457 |
| 28.3. Zasady orzekania .....                                                   | 459 |
| 28.3.1. Zasada bezpośredniości .....                                           | 459 |
| 28.3.2. Swobodna ocena dowodów .....                                           | 459 |
| 28.4. Środki odwoławcze .....                                                  | 460 |
| Wskazówki bibliograficzne (wybór prac ogólnych, podręczników i skryptów) ..... | 461 |
| Indeks nazwisk .....                                                           | 463 |
| Spis map .....                                                                 | 470 |
| Spis ilustracji .....                                                          | 471 |